

Asia Tekijänoikeus työsuhteessa

Hakija A

Annettu 13.10.2009

Tiivistelmä *Loppuraportti oli tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu teos. Tekijänoikeusneuvosto ei ottanut kantaa työsuhteen sisältöön tai ehtoihin.*

LAUSUNTOPYYNTÖ

A (jäljempänä hakija) on pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa kirjoittamansa loppuraportin tekijänoikeudesta.

Hakija on laatinut Vaasan kaupungille niin sanotun Lähde-hankkeen loppuraportin. Vuonna 2008 hakija muutti pois Vaasasta, mutta lupautui kirjoittamaan loppuraportin etätyönä 8/2008 mennessä. Loppuraporttiin on raportin luovuttamisen jälkeen tehty muutoksia. Nyt hakija haluaa tietää, onko raportin muuttamisessa ilman suostumusta rikottu tekijänoikeuksia.

Korjattu loppuraportti tullaan laittamaan Vaasan kaupungin www-sivuille. Hakija ei koe omistavansa hyötyä, jonka työnantaja on hankkeen myötä saanut, mutta tekstin hakija kokee omistavansa. Hakijan mukaan kysymys on periaatteesta. Hakija kokee oikeuksiaan loukatun, koska hänen luomaansa tekstiä on muutettu.

VASTINE

Tekijänoikeusneuvosto on pyytänyt vastineen Vaasan kaupungilta.

Vaasan kaupunki toteaa vastineessaan hallinnoineensa Lähde-hanketta, jonka alkuperäinen toteutusaika oli 6/2006 - 12/2008. Hanke sai valtionavustusta. Hankkeen henkilöstön rekrytointi kesti arvioitua kauemmin ja hanke aloitettiin joulukuussa 2006. Hankkeeseen osallistui Vaasan lisäksi Isonkyrön, Vähänkyrön ja Laihian (Kyrönmaan) kunnat. Hanketta ohjasi ohjausryhmä, johon kuuluivat edustajat Vaasan kaupungista, Kyrönmaan kunnista ja Vaasan Setlementtiyhdistys ry:stä.

Hankkeen "omistavat" kunnat, jotka rahoittavat hanketta. Hankkeeseen ostettu käyttöomaisuus (mm. salkkumikro ja videotykki) jäi Vaasan omaisuudeksi. Hankkeen tulosten/saavutusten omistajuutta ei yksilöity, koska yhtenä tarkoituksena (ja myös rahoittajan vaatimuksena) oli kehittää palvelumalli, jota voidaan hyvänä käytäntönä levittää alueen muihin kuntiin. Loppuraporttia on jaettu projektiin osallistuneiden tahojen lisäksi yhteistyökumppaneille.

A sai projektin alussa tehtäväkseen projektin aloituksen ja käytännön järjestelyjen organisoinnin yhteistyössä toisen projektityöntekijän kanssa. Jo hankkeen alussa työnjako muodostui siten, että A:n rooli oli enemmän toiminnan organisointia kuin asiakastyötä. Toinen projektityöntekijä keskittyi enemmän asiakastyöhön. Projektin aikana selkiytyi, että A tulee vastaamaan loppuraportin koostamisesta. Lopullisesti tämä vahvistui, kun työpari vaihtui kesken projektin.

A muutti kesäkuussa 2008 Helsinkiin. Sosiaalityön johtaja sopi A:n kanssa kirjallisesti, että A kirjoittaa loppuraportin etätöinä Helsingistä käsin 31.8.2008 mennessä, jolloin työsuhde päättyi. Länsi-Suomen lääninhallitus/B hyväksyi toteutustavan. A pyysi loppuraportin luonnoksesta kommentteja elo-syyskuussa 2008. A toimitti omasta mielestään valmiin loppuraportin syyskuun lopussa 2008. Samalla A ilmoitti, että ei enää tee muutoksia tekemäänsä raporttiin. Tässä vaiheessa hallinnoijan edustajat huomasivat, että raportti ei kaikilta osin täytä loppuraportilta edellytettäviä vaatimuksia. Kieliasussa oli puutteita ja raporttiin sisältyi joitakin väittämiä tai johtopäätöksiä, jotka eivät perustuneet todennettuihin asiantietoihin. A teki yksittäisiä tarkennuksia ja muutoksia, mutta niidenkään jälkeen raporttiin ei oltu täysin tyytyväisiä.

Hankkeen loppuseminaari pidettiin 30.9.2008 Länsi-Suomen lääninhallituksen Vaasan toimipisteessä. Seminaarin aikana hanketta valvonut lääninhallituksen edustaja B totesi, että loppuraportti ei täytä hyvältä loppuraportilta edellytettäviä kriteerejä - sitä on täydennettävä ja tarkennettava. Mukana ollut työpari määrättiin tekemään muutokset. Tekstiä muokattiin ja stilisoitiin yhdessä hanketyöntekijän, sosiaalityön johtaja C:n ja tulosaluejohtaja D:n kanssa. Loppuraportti lähetettiin ohjausryhmän jäsenille ja se hyväksyttiin 14.1.2009 pidetyssä ohjausryhmän kokouksessa.

Vastineena A:n lausuntopyyntöön Vaasan kaupunki/sosiaali- ja terveysvirasto ovat todenneet, että projektin ja sen tuotokset omistavat hankkeen rahoitukseen osallistuneet kunnat. Yksi hankkeen hyväksymisen kriteeri on ollut rahoittajan puolelta, että toimivaksi havaitut hyvät käytännöt ovat kaikkien vapaasti käytettävissä. Hyvien käytäntöjen levittäminen on ollut yksi Sosiaali- ja terveysministeriön hankekäytäntöjen keskeinen vaatimus ja tätä periaatetta on haluttu myös Lähde-projektissa noudattaa. Projektin alussa ei ole tehty sopimusta siitä, että A:lla olisi omistusoikeutta tai määräysvaltaa projektin lopputuloksiin, tuotoksiin tai

tuotteisiin. A:n tekijänoikeuksia ei ole loukattu. Projektin esittelyssä on tehty selväksi, että A on kantanut suuren vastuun ja on selvinnyt tehtävässään hankkeen aikana kaikista vaikeuksista huolimatta. Projektin aikana on useaan otteeseen selvennetty A:lle, että ohjausryhmä päättää projektin sisällöstä, toteutustavasta ja tarvittaessa muuttaa/tarkentaa projektin suunnitelmaa projektin aikana. A:lle on annettu mahdollisuus tehdä itse tarvittavat muutokset raporttiin. Toukokuussa 2008 tehdyssä työsopimuksessa on sovittu, että A tekee loppuraportin valmiiksi.

Projektin loppuraportti ei ole sellainen kirjallinen tai taiteellinen teos, jota tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitetaan. Projektiryhmä ei voinut hyväksyä A:n kirjoittamaa loppuraporttia sellaisenaan. Loppuraportti ei siten ole A:n itsenäisen luovan työn omaperäinen tulos. Lähde-projektin loppuraportti ei täten ylitä teoskynnystä eikä saavuta teostasoa laissa tarkoitettulla tavalla.

A ei ole saanut tekijänoikeuslain 2 §:n mukaista yksinomaista oikeutta määrätä loppuraportista. Projektin loppuraportin voidaan lähinnä katsoa olevan toimielimen lausuma (Tekijänoikeuslain 9 § 1 mom. 4. kohta), mihin ei ole tekijänoikeutta.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/1961) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. TekijäL 1 § sisältää esimerkkiluettelon tekijänoikeussuojaa saavista teostyypeistä. Tekijänoikeuden kohteena voivat olla esimerkiksi kaunokirjalliset ja selittävät kirjalliset ja suulliset esitykset.

Tekijänoikeudessa teoksella tarkoitetaan luonnollisen henkilön henkisen luomistyön tulosta. Teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se niin sanotusti ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla. Tavanomaisena arviointikriteerinä on pidetty sitä, voisiko kukaan muu samaan työhön ryhtyessään päätyä samanlaiseen lopputulokseen.

Tekijänoikeus suojaa sekä teosta kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena.

Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään TekijäL 2 §:ssä. TekijäL 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, TekijäL 2 luvussa säädetyn rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään TekijäL 3 §:ssä. TekijäL 3 §:n 1 momentin mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Säännöksen 2 momentin mukaan teosta älköön muutettako tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tahi omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla, älköönkä sitä myöskään saatettako yleisön saataviin tekijää sanotuvin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

TekijäL 9 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisesti tekijänoikeutta ei ole viranomaisen tai muun julkisen toimielimen päätöksiin tai lausumiin.

Tekijänoikeuden luovutus

Tekijä voi luovuttaa taloudelliset oikeutensa kokonaan tai osittain. Tekijänoikeuden luovutusta koskevat yleiset säännökset ovat lain 27 - 29 §:ssä. Moraalisista oikeuksistaan tekijä voi luopua vain laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettua teoksen käyttämistä varten (TekijäL 3 § 3 mom.).

TekijäL 27 §:n 2 momentin mukaan teoksen kappaleen luovutukseen ei sisälly tekijänoikeuden luovutus.

TekijäL 28 §:n mukaan ellei toisin ole sovittu, ei se, jolle tekijänoikeus on luovutettu, saa muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta toiselle. Milloin oikeus kuuluu liikkeelle, sen saa luovuttaa yhdessä liikkeen tai sen osan kanssa; luovuttaja on kuitenkin edelleen vastuussa sopimuksen täyttämistä. Säännös ei edellytä sopimiselta kirjallista muotoa.

Tekijänoikeuslakiin ei sisälly yleisiä säännöksiä työ- tai virkasuhteessa luoduista teoksista lukuun ottamatta tietokoneohjelmia ja niihin välittömästi liittyviä teoksia sekä tietokantoja, jotka ovat tekijänoikeuden kohteena.

Kuten todettu, tekijänoikeus syntyy teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle. Teoksen luonut työntekijä ja työnantaja voivat sopia tekijänoikeuden luovutuksesta esimerkiksi nimenomaisella kirjallisella tai suullisella sopimuksella. On myös mahdollista, että oikeuksien luovutuksesta katsotaan sovitun konkludenttisesti eli hiljaisesti, vaikka nimenomaista sopimusta ei olisikaan tehty, jos muutoin voidaan päätellä, että työ- tai virkasuhteen osapuolet ovat tahtoneet tai tarkoittaneet teoksen

oikeuksien siirtyvän työnantajalle. Työnantajalle työ- tai virkasuhteessa siirtyvä oikeus on osa työntekijän vastasuoritusta työsopimussuhteessa. Yleensä on katsottu, että tekijänoikeudet siirtyvät työnantajalle tämän normaalin toiminnan edellyttämässä laajuudessa, mihin voi kuulua muun muassa toimintaan tavanomaisesti kuuluvien hyvän tavan mukaisten muutosten tekeminen kuten kieliasun tarkistaminen tai asiavirheiden korjaaminen. Tekijän moraaliset oikeudet jäävät pääsääntöisesti tekijälle.

Tekijänoikeusneuvoston lausuntokäytäntöä

Tekijänoikeusneuvosto on lausunut tekijänoikeudesta työsuhteessa lausunnossaan TN 2008:9. Lausunnon mukaan se, kenelle tai keille tekijänoikeudet työsuhteessa kuuluvat on viime kädessä näyttökysymys osapuolten kesken. Missä laajuudessa käyttöoikeudet ovat siirtyneet, ratkeaa työsuhteen ehtojen perusteella. Yleensä on katsottu, että tekijänoikeudet siirtyvät työnantajalle normaalin toiminnan edellyttämässä laajuudessa, jolloin oikeudet teoksen muuhun käyttöön jäävät tekijälle. Tämä riippuu kuitenkin viime kädessä alan tapaa koskevan näytön arvioinnista. Tekijänoikeusneuvosto ei tutkinut asiaa tältä osin.

Tekijänoikeutta työsuhteessa on käsitelty myös lausunnoissa TN 2009:13, TN 2009:12, TN 2009:1, TN 2004:15, TN 2002:17, TN 1994:11 ja TN 1992:1.

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että ollakseen tekijänoikeudella suojattu, lausuntopyynnössä tarkoitetun loppuraportin on ylitettävä teoskynnys eli yllettävä teostasoon. Loppuraportin on oltava henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos. Teoskynnyksen katsotaan yleensä ylittyvän, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu vastaavaan työhön ryhtyessään olisi päätenyt samanlaiseen lopputulokseen.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että lausuntopyynnössä tarkoitettu Lähdehankkeen loppuraportti on TekijäL 1 §:ssä tarkoitettu kirjallinen teos.

Hankkeen loppuraportti ei ole TekijäL 9 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu viranomaisen tai muun julkisen toimielimen päätös tai lausuma. Loppuraportti on julkaisu, joka sisältää kirjoittajansa kertomuksen Lähdehankkeessa toteutetusta mielenterveyskuntoutujien palvelukäytännöstä ja sen toteutumisesta käytännössä 12/2006 - 10/2008 välisenä aikana.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että myös työsuhteessa luodun teoksen tekijänoikeudet syntyvät teoksen luoneelle tekijälle. Tekijällä on TekijäL 2 §:n mukaan yksinomainen oikeus määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai

muutettuna. Teoksen muunteluun tarvitaan tekijän suostumus. Teoksen muuntelusta voidaan sopia vapaasti.

Tekijänoikeusneuvoston toimivaltaan kuuluu ainoastaan lausuntojen antaminen tekijänoikeuslain soveltamisesta. Tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa näyttökysymykseen siitä, mitä asiassa on nimenomaisesti tai muuten työntekijän ja työnantajan välillä katsottava sovitun. Tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa työsuhteen sisältöön tai ehtoihin.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Marko Rajaniemi

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Ritva Hanski-Pitkälampi, Ismo Huhtanen, Tuula Hämäläinen, Teemu Kalliala, Marianne Leskinen, Kirsi-Marja Okkonen, Pekka Pulkkinen, Risto Rytty, Pekka Sipilä, Katariina Sorvari, Markku Uotila ja Martti Virtanen.